

ОДЛУКА КОЈА ЗАМЕЊУЈЕ ГЕНЕРАЛНИ УРБАНИСТИЧКИ ПЛАН ЗА ТИТОВО УЖИЦЕ И СЕВОЈНО ИЗ 1965. - саобраћајни аспект

Душко Кузовић¹

УДК: 625:711.4(497.11УЖИЦЕ)
DOI: 10.14415/zbornikGFS30.08

Резиме: Почетком 60-тих година 20. века у Ужицу је дошло до наглог економског развоја, велике потражње за радном снагом, повећања захтева за стамбеним и индустријским простором, експлозије у изградњи породичних објеката по ободним деловима града, потребе за новим капацитетима у инфраструктури, повећања транзитног саобраћаја итд. Скупштина града је 1966. донела Урбанистички програм по коме ће се радити нови Генерални план града. Регулисање изградње у насељу у периоду док се ради нови Генерални План требало је да урбанистички и правно врши Одлука која замењује генерални урбанистички план за Титово Ужице и Севојно. То је био први документ ове врсте донет у урбанистичкој историји града. Текстуални део одлуке је пратила и доказна документација која је садржавала анализу постојећег стања, програмске основе и планска решења. Графички део одлуке се састојао од плана намене површина, плана саобраћаја и етапног плана изградње. Одлука је важила до 1971.

Кључне речи: Генерални план, изградња, одлука, Титово Ужице, урбанизам.

1. УВОД

Током шездесетих година двадесетог века дошло је до наглог економског и социјалног развоја града. Простор за тако нагло проширење потреба није био предвиђен Урбанистичким планом из 1961. године.

Са друге стране, промене у друштвеној организацији наметнуле су доношење низа нових докумената које доноси локална заједница, као што су планови развоја у области економије, културе, образовања итд., Те планове је требало уградити у урбанистичку документацију по којој се лоцирају садржаји у простору. То претходним плановима није било предвиђено.

Наредна значајна промена у граду је формирање Завода за урбанизам Титовог Ужица који је преузео на себе значајан део послова у области планирања. Демографска експлозија, проузрокована великом потражњом за радном снагом у индустрији, повећала је потребе за становима, како вишепородичним тако и индивидуалним, за коју је требало обезбедити простор.

Економско напредовање потстакло је да већина породица решава самостално стамбено питање кроз изградњу индивидуалних породичних објеката који су такође

¹ Assist.Prof.Dr, Faculty of Architecture, Eastern Mediterranean University, Cyprus

тражили своје место у граду и које је требало уређено сместити у простор. У међувремену дошло је до непланске изградње коју је требало или уклонити или регулисати у складу са савременим стандардима. И индустрија је тражила своје нове просторе, али је тражила, капацитете у инфраструктури кроз водовод, канализацију, електричну енергију, саобраћајнице итд.

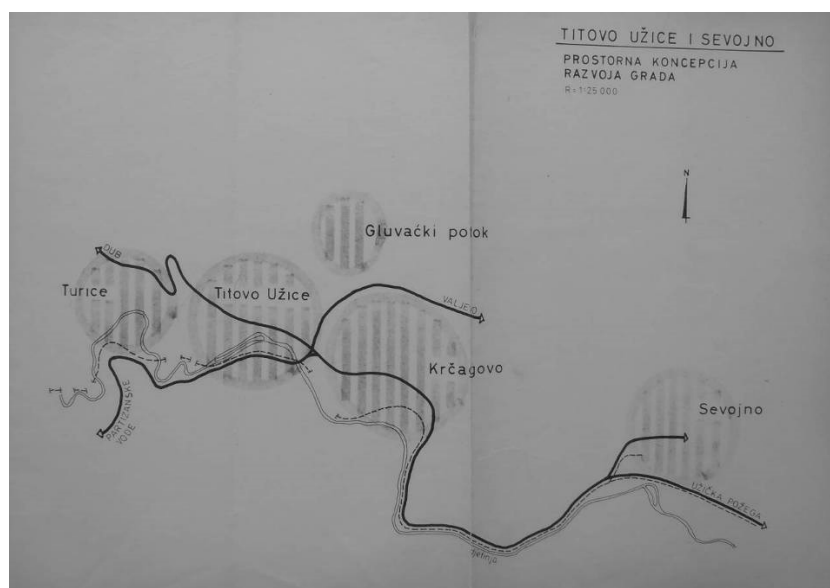
Слика 01. Титово Ужице око 1965. године

Обим транзитног саобраћаја се повећао тако да је 90% саобраћаја кроз град чинио транзитни саобраћај успоравајући градску комуникацију и правећи огромну буку и загађење. Поред наведених постојало је још низ проблема које је требало решити кроз урбанистичку документацију. Због тога је Скупштина града донела 1966. године Урбанистички програм по коме ће се радити нови Генерални план града. Регулисање изградње у насељу у периоду док се разматра постојеће стање и ради нови програм и План требало је да урбанистички и правно покрије Одлука која замењује генерални урбанистички план за Титово Ужице и Севојно.

2. ОДЛУКА

Одлуку је израдио Завод за унапређење комуналне делатности Социјалистичке Републике Србије, аутор арх. Вера Ђукић, арх. Д. Павловић, дипл.ек. Д. Штамбук, дипл.геог. Н. Манојловић и дипл.пр. С. Мишић. За потребе ове одлуке рађена је студијска експертиза саобраћајница коју су израдили инг. Д. Ђорђевић и инг. Љ. Кузовић. Одлука је део урбанистичке документације која се састоји од

Урбанистичког програма и генералног урбанистичког плана који ће бити завршен и усвојен 1971.г. Улога Одлуке је била да усмери и артикулише урбанистички развој града до усвајања Генералног урбанистичког плана. Одлука обухвата „...просторни развој и изградњу града, његову реконструкцију и асанацију, а ради стварња одређене урбанистичке политике, како би се спречила даља непланска изградња града.“ Као основа за израду Одлуке су кориштени подаци о развоју општине Титово Ужице у периоду 1965-1970. године. Сврха ове одлуке је, да по први пут у историји урбанистичког планирања у граду, се планира на основу анализе „економско-друштвеног“ развоја града. Према речима аутора Одлуке, до тада је урбанистички план приказиван само као просторно решење, без посебног осврта на планове локалне заједнице у погледу економског, културног и социјалног развоја. Одлука је престала да важи 1971. године даном усвајања Генералног урбанистичког плана Титовог Ужица. Током важења одлуке донет је Урбанистички програм 1966. године и израђен наведени Генерални план.

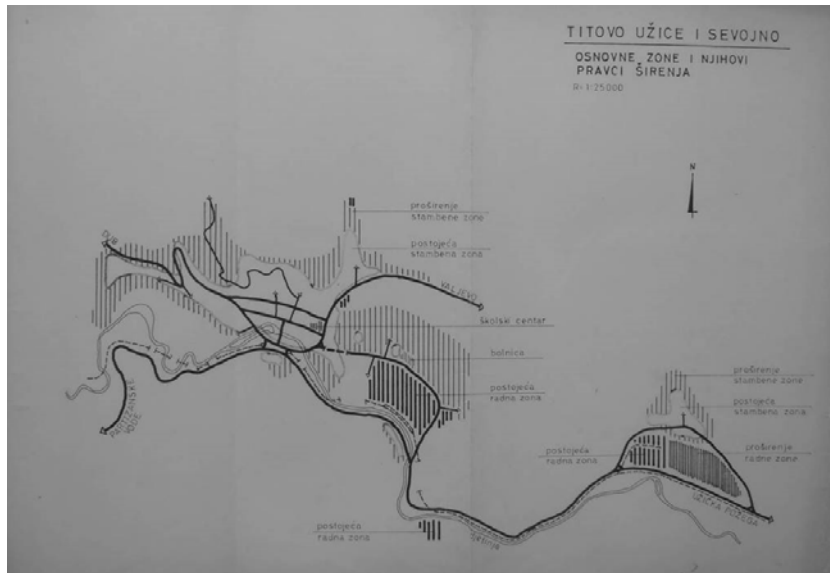
Слика 02. Титово Ужице и Севојно – просторна концепција развоја града

Постојеће стање

Анализа постојећег стања насеља говори да су аутори су констатовали да је насеље заузело долине Турицу, Титово Ужице и Крчагово, да је површина насеља 368,92 ха односно да је густина насељености 60,44 ст/ха. Разлог за велику површину насеља су индивидуални стамбени објекти који су саграђени по косинама околних брда у протеклом периоду. У тој зони се преклапа градска зона са зоном зеленила око града. Однос стамбене и радне зоне није „издиференциран“ у складу са савременим урбанистичким принципима. Недостатак је пролазак магистралног пута кроз средину котлине Крчагова је довео до угрожавања вредности простора.

Стамбена зона се у протеклом периоду ширила неплански тако да су поједини делови насеља удаљени до 3 км од центра града. Додатни проблеми непланске

изградње су настали услед неповољности терена који заузимају стамбени објекти. То су косине око централне равни сваке од наведене три котлине које су претходним плановима проглашене као терени неповољни за изградњу. У међувремену су заузети индивидуалном изградњом коју је требало или уклонити или регулисати тако да пружа минимум услова за живот. Такође, аутори налазе низ замери за нека решења која су реализована по основу претходних планова као што су стамбене зграде у Крчагову близу индустријске зоне које се налазе у зони великог загађења, вишепородични објекти на падини Доварја којима је угрожена квалитетна визура итд. Централна зона је подељена на 4 стамбене зоне: Теразије, Центар, Липа и Крчагово. Стамбена зона обухвата у том тренутку 193,80 ха. (Букић, 1965, 31)

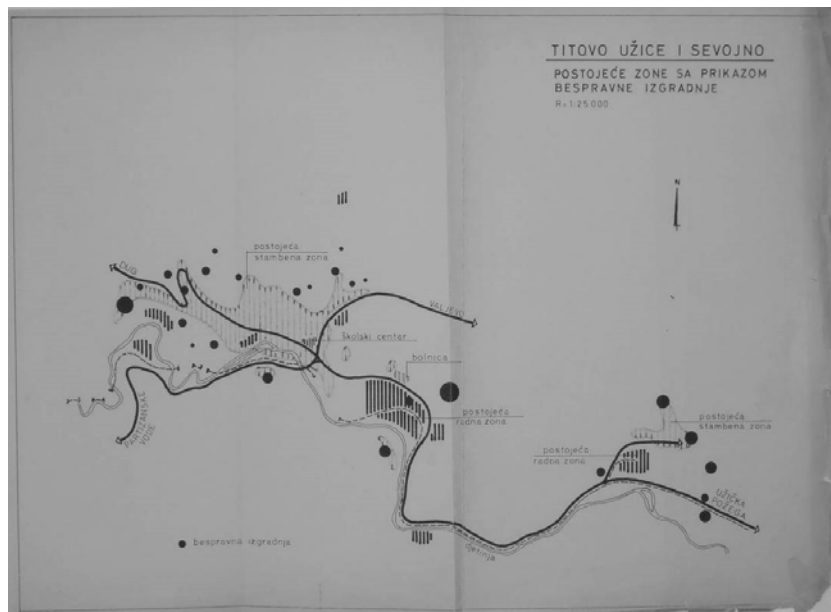

Слика 03. Титово Ужице и Севојно – осовне зоне и њихови правци ширења

Радна зона је претежно постављена у насељу Крчагово али постоје индустријски објекти који се налазе у котлини града Ужица. Овако разбијена индустрија захтева одређени профил саобраћајница који се морају довести на локацију, комуналну инфраструктуру (водовод, канализацију, електро), проблем неравномерног дневног распореда у кориштењу (током радног времена интензивно а током остатка дана потпуно одсуство), проблеми око рада током ноћи, затим генерисање буке, аерозагађења итд. Локација текстилне индустрије поред реке у централној котлини већ почиње да прави проблеме тако да се јавља потреба њеног измештања на нову локацију коју је потребно обезбедити. Локација Крчагово је већ значајно развијена тако да је и тај простор искориштен и потребно је тражити нове површине за проширење индустрије у граду. Укупна површина радне зоне износи 68,37 ха.

Зона друштвених објеката заузима градски центар у домену културе. Основне и средње школе су груписане у целину око локације Гимназије. Комплекс болнице је развијен у Крчагову и према анализи из плана изложен је штетном дејству услед доминантних ветрова са југа који наносе штетне еманације са магистралног пута и

из индустријске зоне која се налази на југу. Укупна површина под јавним објектима износи 20,65 ха. (Ђукић, 1965, 33)

Слика 04. Титово Ужице и Севојно – постојеће зоне са приказом бесправне градње

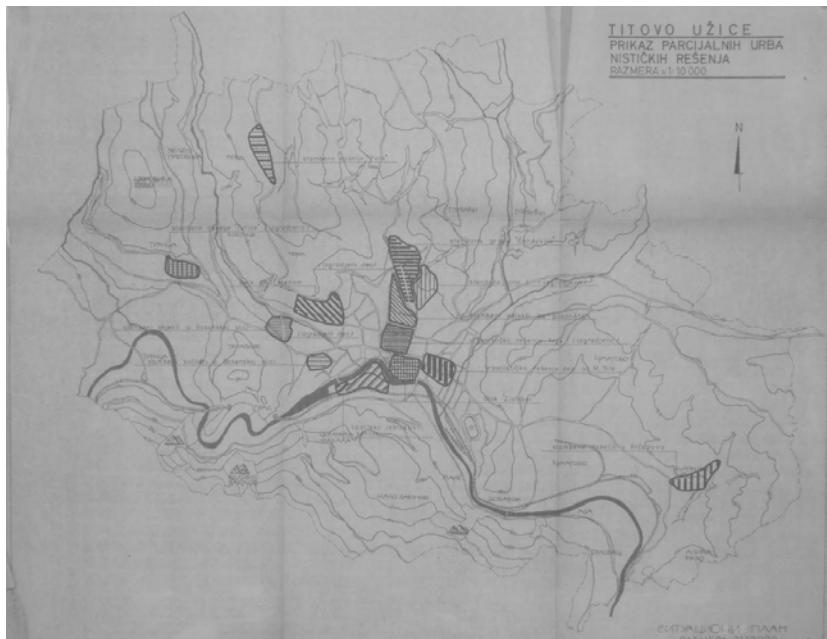
Зона зеленила обухвата речну долину са браном и плажом на реци Ћетињи, стадион, зелени појас Доварја и гробља на њему. Укупна површина зелене зоне износи 86,10 ха.

Одлуком је анализирано постојеће стање сваке од карактеристичних група (стамбени објекти, друштвени објекти, основне школе, школе другог и трећег степена, општа болница, диспанзерске установе, здравствене станице, апотеке, завод за здравствену заштиту, установе за збрињавање деце и омладине, привредни објекти, комунални објекти) и њихови потребни капацитети за дефинисани плански период.

Планска решења

Према планском решењу из Одлуке намера је била да се регулишу зракасто формирана нелегална насеља дуж приступних саобраћајница у град, да се артикулише постојећа непланска стамбена изградња, да се првенствене активности усмере ка стамбеној изградњи, да се изградња објеката веће спратности усмери ка централном делу града који је већ изграђен тако да је потребна реконструкција тих делова града, да се дефинишу зоне у којима ће се спречавати непланска изградња док се генералним планом, који је у изради, урбанистички не разреши. Сама одлука, која покрива временски оквир од 5 година, није сагледавала будући развој већ је

требала да предупреди ситуације на терену које могу бити у супротности са новим планом док се исти не заврши.

Слика 05. Титово Ужице – приказ парцијалних урбанистичких решења

Стамбена зона заузима све терене захваћене стамбеном изградњом и према густини насељености подељена је у 5 зона. Приликом изградње у било којој од 5 зона потребно је да се направе парцијална решења која ће бити основа за издавање урбанистичко-техничких услова за пројектовање. Препорука је да се изврши концентрација стамбених зграда (односно високих густина становања) на неколико места а не по целој територији града ради рационалне изградње инфраструктуре и смањења трошкова изградње.

Зона 1 обухвата простор око магистралних саобраћајница 1. реда. У њој је планирана изградња са спратношћу Пр+4 до Пр+8 а у неким зонама и до Пр+10. У приземљу и међуспрату су пословни простори а на осталим етажама становање. У овој зони важе посебни прописи за обликовање објеката и примену материјала. Код реконструкција захтевано је да се дају целовита решења за улични фронт или блок а након тога је могуће реализовати парцијално. Густина насељености у овој зони износи од 450 ст/ха.

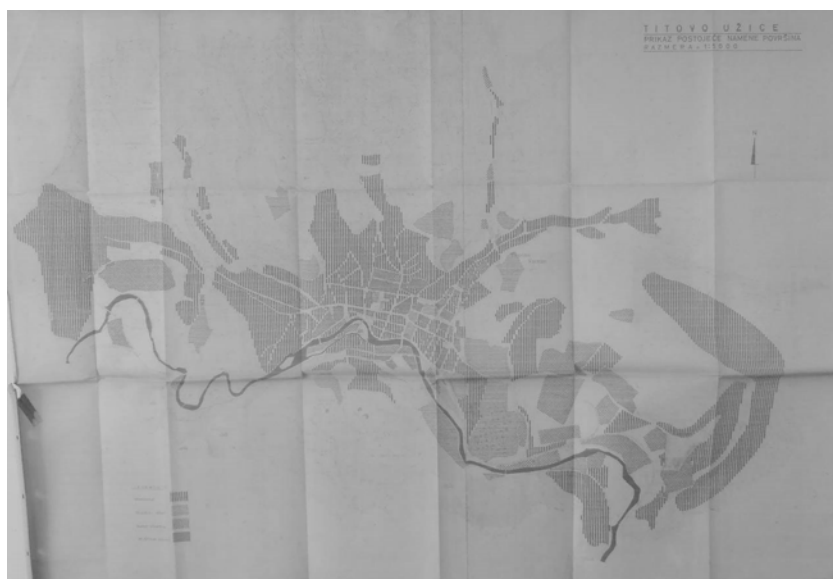
Зона 2 обухвата простор у северном делу града и терене са обе стране Босанске улице до Теразија. Дозвољена спратност је од П+2 до П+6 а густина насељености од 300 ст/ха.

Зона 3 обухвата стамбену зону у Крчагову и горњи део Коштичког потока. Дозвољена спратност је П+1 до П+3. Густина насељености је од 200 ст/ха.

Зона 4 обухвата део насеља Крчагово који није обухваћен зоном 3. Дозвољена спратност је П+0 и П+1, индивидуално становање и густине од 100 ст/ха.

Зона 5 је зона намењена изградњи вила дозвољене спратности П+0 до П+1 а густине насељености од 80 ст/ха.

Локалним плановима развоја је предвиђено да се до 1970.г. у Ужицу изгради 2400 станова а у Севојну 600 било је потребно кроз Одлуку обезбедити простор за ту изградњу. Предвиђено је да се колективне стамбене зграде граде и Грађевинској зони и кроз реконструкцију постојећих блокова на потесу од Коштичког потока до Теразија и у севеном делу града на потесу изнад Трга Партизана. Индивидуална стамбена изградња вршиће се у зони Глуваћког потока а у Севојну у централном делу насеља. За сваку зону су дефинисана правила по којима се може градити у погледу висине, густине и система градње. У свим осталим деловима града забрањује се изградња у периоду важења Одлуке. Одлуком је дата препорука да се граде станови веће површине. Одлуком је забрањена изградња помоћних објеката у виду слободностојећих објеката у зони индивидуалне стамбене изградње и у тој зони грађевинска линија мора бити удаљена од регулационе мин. 5 м1 и обрађена у зеленилу.

Слика 06. Титово Ужице – постопрказ постојеће намене површина

Зона зеленила, спорта и рекреације је Одлуком проширена и извршено је повезивање постојећих зелених површина у граду у једну целину међусобно као и повезивање са околним зеленилом. Планирано је у језгру града подизање неколико мањих зелених површина. Одлуком је планирана изградња мањег центра Јазови-Међај поред постојећег купатила које се налазило на истој локацији. Одлука је предвидела да се у Турици предвиди резерват за изградњу великог спортско-рекреативног центра. Центар би садржавао и мање језеро које би настало изградњом

уставе на реци Ђетињи. Одлука је планирала артикулацију уличних дрвореда и слободних простора у блоковима.

Радна зона није планирана за проширење јер површине предвиђене претходним плановима задовољавају потребне капацитет у планском периоду. Уколико се укаже потреба током важења Одлуке радна зона може да се формира у Севојну. У Крчаговоу је планирано да се формира теретна станица на локацији Ада. Ради заштите од утицаја из Радне зоне Крчагово потребно је да се око индустријске површине подигне заштитни зелени појас. План је предвидео измештање свих складишта, индустријских и занатских погона дуж корита реке Ђетиње ради изградње или реконструкције рекреативне зоне у простор Крчагова. Објекте штампарије и текстилне индустрије изнад Трга Партизана изместити на нову локацију.

Планом саобраћаја је предвиђено да се изврши каналисање тразнитног саобраћаја који се пружа правцем исток-запад и који чини 90% укупног саобраћаја и то у етапама. Планско решење саобраћаја, имајући у виду циљ и обухват одлуке је дато кроз неколико варијанти које су пре свега усмерене ка новом Генералном плану који је у изради него ка овој Одлуци која има временски ограничено трајање. План саобраћаја дат је у неколико етапа.

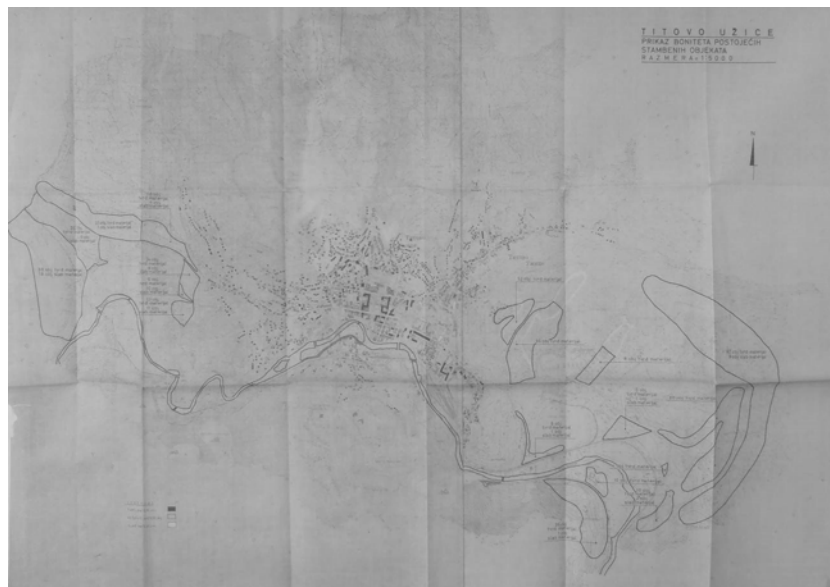
Слика 07. Титово Ужице – приказ спратности постојећих стамбених објеката

Етапа 1 планира да се транзитни саобраћај делом спроводи кроз постојеће градске саобраћајнице а делом кроз новопланиране. Исти би се кроз град спроводио улицом кроз Крчагово, затим кроз улицу Маршала Тита до улице Хероја Дејовића где би се делио на правац ка Златибору (даље улицом Омладинском до друмског моста и ту се укључује у магистрални пут) и Вишеграду. Ово решење је само етапа у развоју до коначног решења.

Етапа 2 је карактеристична по томе да се траса пута ка Златибору задржава истим путем али се траса пута ка Вишеграду повезује са трасом пута ка Златибору која иде преко новог моста на Тетињи западно од будуће железничке станице и у правцу улице Лазара Мутапа укључује у правац Босанске улице. Овим решењем би се формирао кружни ток око градског језгра и растерети саобраћај кроз град.

Најзначајније иновације ове Одлуке, су дате кроз прву варијанту предлога саобраћајног решења. То је увођење нове трасе магистралног пута паралелно траси железничке пруге, кроз клисуру реке на потесу од уласка у долину Крчагова до Златиборског пута на излазу из града Ужица. На овај начин је извршено измештање транзитног саобраћаја из зоне Крчагова и Ужица на обод котлине.

Железнички саобраћај је предвидео локацију путничке железничке станице у правцу Трга Партизана а поред трасе железничке пруге на супротној страњи реке. Конфигурација терена дозвољава изградњу станичне зграде у два нивоа.

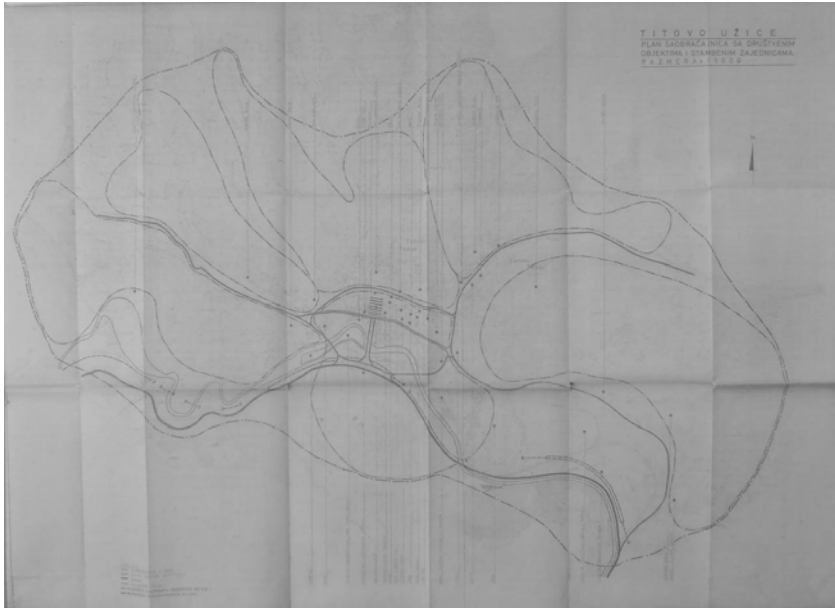

Слика 08. Титово Ужице – приказ бонитета постојећих стамбених објеката

Друштвени центри су предвиђени да се граде кроз реконструкцију градског ткива у делу Трга Партизана и главне улице. Територија града је подељена на 6 месних заједница које су формиране према саобраћајној мрежи и домету основних школа. Школски центар је планиран око постојеће зоне Гимназије и планирано је њено проширење до улица М. Тита и Х. Дејовића. Болнички центар, упркос низу констатованих у анализама недостатака, остаје на месту где се налазио до доношења одлуке. Овом одлуком је разматрано измештање војних објеката из Крчагова на нову локацију и преуређење те зоне у зону становања и болнички комплекс.

Одлука у свом писаном делу, која је пратила доношење овог планског документа, је усвојена од стране Скупштине општине Титово Ужице и њоме је утврђена основа урбанистичка концепција и смернице за даљи развој града до 1970.г. Одлука се

састоји од неколико поглавља: опште одредбе, просторни елементи, основна саобраћајна мрежа, изградња у зони становања, изградња друштвених центара, изградња у радној зони, изградња основне саобраћајне мреже, изградња у зони градског зеленила, спорта и рекреације, Просторна организација и изградња приградског насеља Севојно и завршне одредбе. Изградња у граду је требала да се одвија у складу са елементима прописаним у одлуци. Уз одлуку су дефинисани и план намене површина 1:5000, план саобраћајница са објектима и етапни план изградње.

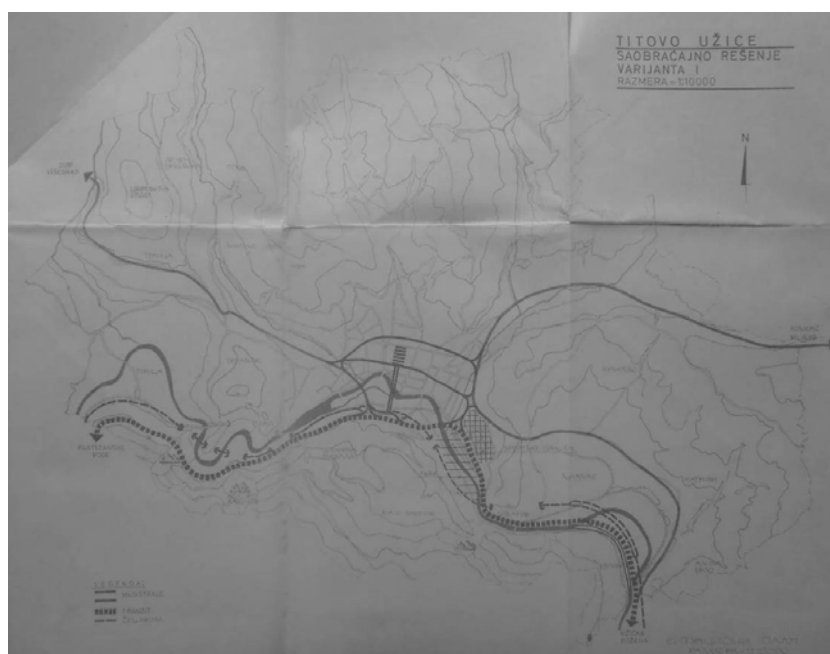
Слика 09. Титово Ужице – план саобраћајница са друштвеним објектима и стамбеним заједницама

Грађевински реон према Одлуци има површину од 481,73 ха. Заштитна зона око насеља је дефинисана у складу са конфигурацијом терена на 1 до 2 км од границе грађевинске зоне и она је дефинисана као резерват за стамбену изградњу након истека Одлуке. Грађевински рео је подељен на 4 зоне: становања, друштвене центре, радну и зону градског зеленила, спорта и рекреације.

Стамбена зона је подељена на 5 целина и за сваку целину су дефинисане карактеристике нове градње. Друштвене центре према Одлуци чине: градски, школски и болнички центар.

Градски центар чине: Трг Партизана, улица М. Тита и простор ка Железничкој станици. Школски центар је простор, након проширења по овој Одлуци, између улица Хероја Дејовића, Трга Слободана Пенезића Крцуна, Маршала Тита и Хероја Луна. Болнички центар се задржава у зони где се налази у тренутку доношења одлуке. Радна зона је лоцирана у Крчагову и дела Севојна. Зелене површине се налазе око Ђетиње, улици М. Тита, трг С. Пенезића Крцуна, парк на Доварју и

спортско рекреативне површине у Турици и Међају. Саобраћајна мрежа је диференцирана према значају. Главна градска магистрала је заснована на главној улици и продору ка железничкој и аутобуској станици. Саобраћајнице првог реда су: кружна саобраћајница око језгра града (Х. Дејовића, Сланушка, будућа улица од Сланушке до Боснске улице, улица која ће повезивати улицу Лазара Мутапа са железничком и аутобуском станицом). Сабирне улице су: Обилићева, Требињска, Сердара Мићића, Југ Богданова, Страхињића Бана, Студеничка и Доситејева. Транзитна улица кроз град је главна улица кроз Крчагово, затим нова улица левом страном Ђетиње до Доварја, нови мост преко реке, до постојеће трасе за Златибор. Будуће аутобуска и железничка станица биће лоциране са десне обале Ђетиње у осовини попречне улице у односу на главну улицу М. Тита.

Слика 10. Титово Ужце – саобраћајно решење варијанта 1

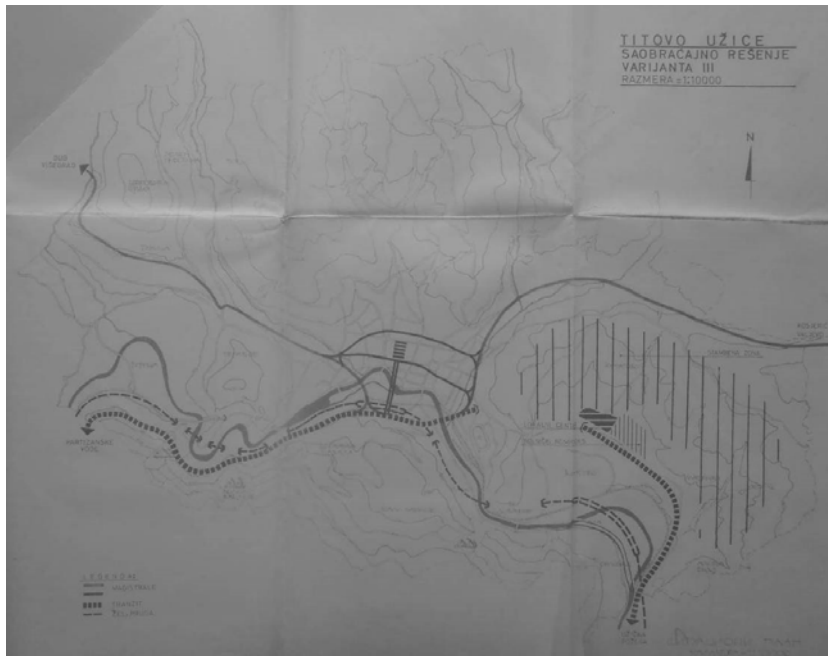
3. АРХИТЕКТУРА У ПЕРИОДУ 1965-1971.

У периоду од 1965. до 1971. године настављен је даљи развој града у привредном смислу што је дало резултат и у области изградње. Паралелно је грађено низ важних јавних објеката и велики број станова за потребе привредних субјеката.

У области јавних објеката истиче се објекат управе Полиције (1965) који по величини и архитектури претставља веома значајан напредак.

У области пословно-стамбених објеката истиче се пословно-стамбени блок у Војводе Маслаћа (1966). Изградња станова је имала приоритет, услед великог прилива становништва изазваног развојем привреде. Наставља се идеја изградње

солитера као најпогоднијег облика стамбене зграде. Перспектива такве одлуке из данашњег угла не може да се правило оцењује јер број аутомобила није био тако велики као што је то почетком 21. века. У обликовању солитера издвајају се три правца. Први правац је класично решење које наставља искуства почетка 60-тих година као што је Солитер „С“ у Марије Маге Магазиновић (1965). Други правац је унапређена форма модерне као што је Солитер Курлагино насеље (1970). трећи правац је снажно обележена ауторска архитектура као што је Блок „Златибор“ (1972) архитекте станка Мандића.

Слика 11. Титово Ужице – саобраћајно решење варијанта 3

4. ЗАКЉУЧАК

Почетком 60-тих година 20. века дошло је до наглог економског и социјалног развоја Ужица, до промена у друштвеној организацији насеља које је условило потребу усаглашавања планова у области економије и просторног развоја, затим велике потражње за радном снагом у индустрији, повећање потреба за стамбеним простором, обимне изградње индивидуалних породичних објеката, непланске изградње коју је требало или уклонити или регулисати у складу са стандардима, потребе за простором у индустрији, потребе за новим капацитетима у инфраструктури, повећања обима транзитног саобраћаја итд. Због тога је Скупштина града донела 1966. године Урбанистички програм по коме ће се радити нови Генерални план насеља.

Управљање изградњом у насељу у периоду док се израђује нови Генерални план града требало је да урбанистички и правно регулише Одлука која замењује генерални урбанистички план за Титово Ужице и Севојно. Одлука се састојала од текстуалног и графичког дела. Текстуални део је пратила и доказна документација која је садржавала анализу постојећег стања, програмске основе и планска решења. Графички део се састојао од плана намене површина, плана саобраћаја и етапног плана изградње. У текстуалном делу су дефинисане смернице за изградњу у предвиђених пет стамбених зона у граду, радној зони, зони друштвених центара и зони зеленила, спорта и рекреације. Саобраћајним решењем је предвиђена реконструкција градских и изградња ободних саобраћајница којима би се етапно изместио транзитни саобраћај из града на његов обод. Одлука је донела много значајних решења за град која су остала уграђена у нову планску документацију и побољшала живот грађана у насељу. Многа неадекватна решења из претходних планова су укинута. На тај начин је отворен простор за нову изградњу у складу са потребама и могућностима града. Одлука је важила до 1971. године када је одлуком Скупштине општине усвојен Генерални план а Одлука стављена ван снаге.

Слика 12. Титово Ужице око 1965. године

5. ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Завод за урбанизам и комуналне делатности Београд, (аутор арх. Ђукић Вера), *Одлука која замењује Генерални урбанистички план за Титово Ужице и Севојно*, Београд - Титово Ужице, 1965.

6. ПОРЕКЛО ИЛУСТРАЦИЈА

Слика 01, 12. Архив Р. Познановића из Ужица.

Слика 02. до 11. Завод за урбанизам и комуналне делатности Београд, (аутор арх. Ђукић Вера), Одлука која замењује Генерални урбанистички план за Титово Ужице и Севојно, Београд - Титово Ужице, 1965.

RULINGS THAT SUPERSEDE THE GENERAL URBAN PLAN FOR TITOVO UZICE AND SEVOJNO 1965 – traffic aspect

***Summary:** In early 60-ies of the 20th century in Uzice a sharp economic growth, high demand for labor, the increasing demand for residential and industrial area, an explosion in the construction of family facilities at the peripheral areas of the city, the need for new capacity in infrastructure, increased transit traffic, etc.. The City Assembly 1966 adopted by the Town Planning program who will be doing a new master plan of the city. Regulation of construction of the settlement in the period until the new General Plan in order to be legally valid and zoning decision which replaces the master plan for Titovo Uzice and Sevojno. The decision shall be composed of text and graphic works. Text items were accompanied by supporting documentation that contained an analysis of the current situation, the basics of programming and planning solutions. The graphics consist of land use plan, transportation plan and phased construction plan. The decision is valid until 1971 When the decision of the Municipal Assembly adopted new General Plan and the decision were put aside.*

***Keywords:** General plan of Uzice, urban planning, urban development program, Uzice, urban development.*